

II. RÉSZ: ÖNKORMÁNYZATI TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK

A SZELÍD TURIZMUS ÉS EZT TÁMOGATÓ PROJEKTEK SÁROSPATAKON

A tanulmány áttekintést ad a szelíd turizmus mibenlétéről, majd bemutatja a már megvalósult városi és városhoz is kötődő fejlesztési projekteket. A tömegessé vált turizmus is nagyban hozzájárult a globális és regionális környezeti, társadalmi és az épített örökséggel kapcsolatos problémák kialakulásához. Ezt a jelenséget túlturizmusnak (overtourism) nevezzük. A szelíd turizmus ezzel szemben a helyi lakosság és a turisták közötti kölcsönös megértést segíti elő, nem veszélyezteti a meglátogatott területek kulturális sajátosságait, és lehetővé teszi a táj kímélését is. Sárospatakon a szemlélet megvalósításának példája a Zöldút Turisztikai Központ és az általuk üzemeltetett aktív turisztikai fejlesztések, melyeket ebben, illetve a következő, aktív turizmus fejezetben mutatunk be⁴⁸.

I. A SZELÍD TURIZMUS MIBENLÉTE, SAJÁTOS JELLEMZŐI

1. A turizmus káros hatásai

A világ turizmusának az elmúlt évtizedekben megfigyelhető folyamatos növekedése, az 1970-es évektől a tömegturizmus terjedését hozta magával. Ez alatt az idő alatt a turizmus a világ egyik vezető iparágává vált, a nemzetközi turistaérkezések évente kb. 4%-os emelkedésével 2019-ben már elérte a 1,5 milliárdot⁴⁹ (UNWTO 2020). Az egyre nagyobb turistaáradat ugyanakkor feszültséget okoz a legtöbb desztinációban. Az utazások fellendülésének ismert okai mellett (olcsó közlekedés, könnyű megközelíthetőség, növekvő középréteg, új online szálláshely-szolgáltatók) az ezzel párosuló túlzásfoltosság az elmúlt években drámai helyzetet eredményezett a felkapott klasszikus tengerparti, a népszerű városi, de világörökségi, kulturális desztinációk esetében is. Az UNWTO meghatározása szerint az overtourism „a turizmus egy desztinációra, vagy annak részére gyakorolt negatív hatása, amely túlzottan befolyásolja a polgárok észlelt életminőségét és/vagy a látogatói élmények minőségét”⁵⁰.

A turizmus által okozott tipikus környezeti és társadalmi problémák⁵¹:

Közlekedés (a célterület megközelítése):

- Légekörszennyezés (a háttéríparral együtt)
- Mérgező anyagok légkörbe juttatása (nehézfémek, allergén és rákkeltő anyagok)
- Savas ülepedés, savas esők kialakulásában szerep (nitrogén-oxidok, kén-dioxid)
- Globális éghajlatváltozás, felmelegedés elősegítése (fosszilis tüzelőanyag ⇒ széndioxid)
- A helyi ill. városklíma szélsőségesebbé válása (az aszfaltburkolat kiterjesztése a zöldfelületek rovására,
 - minden útfelület porforrássá válása stb.)
- Zajszenyezés, rezgés (gumihang, motorzaj ⇒ stressz, épületkárok)
- Az élővilág károsítása

⁴⁸ A tanulmány szerzője: Dankó László CSc. tanszékvezető, egyetemi docens.

⁴⁹ Kiss R.-Hinek M. (2020): Az overtourism érzékelt társadalmi és kulturális aspektusai... M&M 2020/3. sz.

⁵⁰ World Tourism Organization (UNWTO) (2019), “‘Overtourism’? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions. Executive Summary”, UNWTO, Madrid, Spain

⁵¹ Fülep T (2003): Szelíd, öko- és természetjáró turizmus, az idegenvezetés és a túravezetés összekapcsolódása Pusztai 2003 A „Nimfea” Természetvédelmi Egyesület évkönyve

- Az élőhelyek feldarabolása (az utak életföldrajzi értelemben vett akadály jellege)
- Gyomfajok terjedése (behurcolás, vonalmenti elterjedés, szegélyhatás)
- Állatgázolás (főleg rovarok, de gerincesek is)
- Állatok zavarása (zajhatás)
 - Tájékprombolás (utak, parkolók, benzinkutak, a zöldfelületek csökkentése)
 - Háttérpar-növekedés (nyersanyagbányászat, energiaipar, fém- és vegyipar) ⇒ valamennyi globális környezeti és társadalmi probléma előmozdítója
 - A világtenger szennyezése (tengeri olajbányászat).

Időtöltés, tartózkodás (jelenlét a célterületen):

- Az időszakos jellegénél fogva lökészerű környezetterhelés: fokozott vízhasználat és szennyvíztermelés, a vízkitermelés által okozott vízháztartás-változás, fokozott energiafelhasználás, hulladéktermelés stb.
- Az üzleti és fogyasztói szemlélet tájékpromboló épületek, utak, reklámok létesítését okozza
- A szálláshelyeknek a luxus mértékével növekszik az anyag-, energia- és víz pocsékolása
- A járművek, a szépségápolási szerek és a hulladékok által a talaj és a vizek elszennyezése
- Talajlepusztulás a rendszeres taposás, a gépjárművek tömörítése, és a sűrűsödő úthálózat révén
- Megnövekedett és intenzív, vagy nem fenntartható földhasználat, a be- és kiépítések és a tájatalakítások révén felszínformák átalakítása, a táj széttöredezése, az élettelen természeti értékek és az élőhelyek megkárosítása, kifosztása, tönkretétele
- A turisztikai létesítmények, a beépítések és a turisták területfoglalása, mozgása és viselkedése által okozott károk az élő természeti értékekben, mint az erdőirtás, az élőhelyek beszűkülése, a társulások megváltozása, a biológiai sokféleség és a populációk egyedszámának csökkenése, szelektív fajpusztulás, genetikai leromlás, tájidegen és gyomfajok terjedése, az állatok viselkedésének zavarása
- A bennszülött és a helyi lakosság, az őslakosság ősi jogainak és érdekeinek semmibevétele, az erőforrások, az útvonalak, és a vallási helyek hozzáférhetőségének korlátozása vagy elvesztése
- A hagyományos kultúra értékeinek eltorzítása, elnyomása, lezüllesztése, kiárusítása
- A turisták mozgása betegségek terjedését segíti elő, járványok kialakulását okozhatja
- A munkalehetőséget keresők beáramlásához kapcsolódó szociális feszültségek
- A felsőosztálynak szánt magas árú luxus szolgáltatások és az alsóosztály számára elérhető lehetőségek közötti színvonalbeli különbség rávilágít a társadalmi egyenlőtlenségre, és tovább mélyíti azt
- A gazdasági haszon nem igazságos elosztása a helyi közösségek tagjai között, viszonylagos elszegényedés, a társadalmi egyenlőtlenségek növelése
- Időszakos, egyoldalú, bizonytalan jövedelemteremtő hatás, turizmusfüggő gazdaságnál a visszaesés a megélhetés és a munkahelyek elvesztését okozza.

A klasszikus tömegturizmus egyes területek túlzott igénybevétele a turisták által jelentős környezeti károkat okozott, vagy a helyben élő emberek számára okozott társadalmi, vagy gazdasági hátrányokat. A szakemberek és a társadalom érzékenyebb tagjai rögtön reagáltak ezekre a folyamatokra. Jungk (1980) a hagyományos tömegturizmus gyakorlatot elnevezte „kemény” turizmusnak, ezzel szemben más víziót vázolt fel és megszületett a szelíd turizmus koncepciója. A szelíd turizmus gondolatisága és értékrendje számos rokon vonást mutat a

később kialakult fenntartható turizmus eszméjével. Egyaránt megjelentek benne a közgazdasági, ökológiai, szociológiai és politikai szempontok⁵².

2. Az „ökologikus turizmus”

A turizmus növekedésével járó problémák felerősödése elősegítették a környezettudatosság kialakulását és a szelíd turizmus gondolatának megjelenését. A hatvanas években megjelent az „*ökologikus turizmus*” (ecological tourism) kifejezés.

Annak ellenére, hogy akkoriban az idegenforgalmat (a turizmus korábbi megnevezése) és az üdülést egyre nagyobb tömegeket mozgató szervezett utak, túrák, újabb és újabb felfedezhető tájak ígéretének varázslatos hangulata lengte be, mind többen döbbentek rá, hogy „*a turizmussal valami nincs rendben*”. *A világ legértékesebb, legféltettebb, és legeldugottabb zugaiban is jelentkezni kezdtek a turizmus által okozott problémák.*

A témával foglalkozók felismerését a megoldások keresése követte. Az „ökologikus turizmus” gondolatcsírájából a 80-as évek második felére kinőtt egy olyan turizmus eszméje, amely a védelmet és a kikapcsolódást egyaránt sikeresen szolgálja. Megjelent a „*másképp-is-lehet-turizmus*” gondolata. Ez az eszménykép, ez az álom össze akarta békíteni a természeti és kulturális értékeket a turizmus, az üdülés és a szabadidős tevékenységek igényeivel. Ennek nyomán számos új fogalom jelent meg⁵³:

Az „ökologikus turizmus” gondolatának fogalomfejlődése

- Turistaság, természetjárás
- Új turizmus (new tourism) - a természeti környezetet a turizmus előzőnli, feléli
- Szociálisan érzékeny turizmus (social hiking) - élmény, egészség, teljesítmény, tapasztalás
- Szelíd turizmus (soft/gentle tourism) - a kemény turizmussal szemben, élményt és értéket keres, tanulni és cselekedni akar, szociálisan érzékeny és környezetbarát turizmus
- Alternatív turizmus (alternativ tourism) - ki akar törni a hagyományos turizmus kereteiből
- Ökoturizmus (ecological tourism, ecotourism) - a szép tájak megőrzése és kereskedelmi hasznosítása
- Integrált turizmus (integral tourism) - a fenntarthatóság nem korlátozható csak egyetlen gazdasági ágra (a turizmusra), hanem az összes ágazatot, az életteret és az ott élőket együtt, összefüggésükben kell vizsgálni, szolgálni.

Két irányvonal megjelenéséről van szó: az egyik a turizmus környezetbarát változata, a másik egy környezet- és természetbarát természeti turizmus. Az előbbi fogalomkör megnevezésére a Fülep Teofil a „szelíd turizmus” kifejezés használatát javasolta, az utóbbira pedig az „ökoturizmus”.

3. Szelíd turizmus

A szelíd turizmus olyan vendégforgalmat jelent, amely a helyi lakosság és a vendégek közötti kölcsönös megértést segíti elő, nem veszélyezteti a meglátogatott területek kulturális sajátosságait, és lehetővé teszi a táj kímélését is.

A „szelíd turizmus” fogalom szerencsés, mert rendelkezik a „kemény turizmus (hard tourism)” ellentéppárral, s ez kiemeli a környezetbarát és környezetterhelő életmód közötti különbséget. Az ellentétes fogalmak egyúttal magukban hordozzák azt a felismerést is, hogy

⁵² Gonda T.: A turisztikai termékfejlesztés elméleti alapjai PTE KPVK, Pécs, 2016.

⁵³ BALOG, Á, 1996: *Ökoturizmus: álom és valóság*. ÖKO VI. 1-2.: 25-35

minden turisztikai ág/tevékenység besorolható valamelyik csoportba, ill. (szinte) minden turizmustípusnak van/lehet környezetkárosító és környezetkímélő változata.

A turisztikai szakágak környezeti hatásuk szerint két kategóriába sorolhatók. A szelíd turizmus csoportjába tartozik a természetjáró turizmus (természetjárás), az ökoturizmus, a falusi turizmus, és a lovasturizmus, de a megvalósítás módjától függően más turizmus típusok is ide sorolhatóak.

A szelíd turizmus jellemzői:

- Szolgáltatások a gyalogos és kerékpáros turistáknak
- Gyalogos városnézés (tömegközlekedés)
- Az éghajlatnak megfelelő építésű szálláshelyek
- Színvonalas, de mértéktartó szolgáltatások
- Mérsékelt beépítésű üdülőterületek egyenletes terhelése
- Vendégfogadás a terhelhetőség függvényében
- Megelőzés, minimalizálás, újrahasználás (betétdíjas visszaváltás, nem eldobós eszközök)
- Emlék- és ajándéktárgy természetpusztítás nélkül
- Mértéktartó hangerő, a helyi lakosok tisztelete
- Nem környezetromboló versenyek
- Helyhez illő sportok
- Környezetkímélő, korlátozott méretű hajók
- A természeti értékek figyelembe vétele a turisztikai létesítmények terjedésénél stb.

A szelíd turizmus csak az ellentétpárjával, a kemény turizmussal együttesen értelmezhető. Az ismérveit is a csak a jellemzők szembeállításával érthetjük meg:

1. táblázat:

JUNGK, ROBERT (in SCHMOLLGRUBER-KAMMERZELT 1994, idézi Füle, 2003. 14.p.) kemény és szelíd turizmust összehasonlító táblázata

<i>Kemény turizmus</i>	<i>Szelíd (Lágy) turizmus (Fenntartható t., Alternatív t., Zöld t.)</i>
Tömegturizmus	Egyéni, családi vagy baráti körben történő utazás
Kevés idő	Sok idő
Gyors közlekedési eszközök	Helyhez illő (akár lassúbb) közlekedési eszközök
Meghatározott program	Spontán döntések
Kívülről irányított	Belülről irányított
Magával hozott életstílus	Helyhez illő életstílus
Látványosságok	Élmények
Kényelmes és passzív	Fárasztó és aktív
Kevés vagy semennyi szellemi előkészület	Előzetes foglalkozás a meglátogatandó országgal
Idegennyelv-ismeret szükségtelen	Nyelvtanulás
Magasabbrendűségi érzés	Tanulásvágy
Bevásárlás (shopping)	Ajándékokat vinni

A szelíd turizmus környezettudatos gondolkodást igényel, ott valósulhat meg, ahol a turizmusfejlesztés stratégiája is ezt támogatja:

2. táblázat:

Turizmusfejlesztési stratégiák SCHMOLLGRUBER-KAMMERZELT (1994) szerint (idézi: Fülep, 2003.13.p.)

Kemény turizmus	Szelíd (Lágy) turizmus (Fenntartható t., Alternatív t., Zöld t.)
Tervezés nélkül hasznosítani	Előbb tervezni, aztán hasznosítani
Projektumban való gondolkodás	Koncepcionálisan gondolkodni
Minden község tervez	Nagyobb térben tervezni
Öntözőkannaszerűen hasznosítani	Hasznosítást a súlypontokra koncentrálni
Mindentűt és szétszórtan építeni	Takarékoskodni a földdel, koncentráltan építkezni, szabad területeket nyerni
Különösen értékes tájakat különösen intenzíven kihasználni	Különösen értékes tájakat érintetlenül hagyni (rezervátumok)
Újabb építményeket teremteni, újabb ágyakat kialakítani	A meglévő építményeket jobban kihasználni, a meglévő ágyakat hasznosítani
Ismeretlen igényeknek építkezni	A kiépítés határait megjelölni (végső kiépítés)
A turizmust mindenütt fejleszteni	A turizmust csak ott fejleszteni, ahol meg van a hozzá való képesség és helyi lakosság
A turizmusfejlesztést külső erőkre bízni	A helyi lakosságot bevonni a döntésekbe és a kivitelezésbe
Mindenfelől (kívülről is) toborzott munkaerőt foglalkoztatni	A helyi munkaerő-potenciált fejleszteni
Csak a gazdasági hasznokra figyelni	Valamennyi ökológiai, ökonómiai és szociális előnyt és hátrányt felmérni (kiadások-hasznok)
A parasztok csupán földtulajdonosok és turisztikai munkaerők	A mezőgazdaságot megtartani és megerősíteni
A társadalommal fizettetni meg a szociális kiadásokat	Az okozókkal fizettetni meg a szociális kiadásokat
A privát közlekedést részesíteni előnyben	A tömegközlekedést támogatni
A létesítményeket luxusigények szerint kialakítani	A létesítményeket az átlagigényeknek megfelelően kialakítani
Városszerű építészet	Tájnak megfelelő építészet (épületformák- és anyagok)
A turisztikai létesítmények általános technizálása és mechanizálása	Szelektív technikai hasznosítás, a nem technizált turizmusformák támogatása

II. PÉLDÁK A SZELÍD TURIZMUS MEGVALÓSÍTÁSÁRA SÁROSPATAKON

1. Zöldút Turisztikai Központ

Sárospatak Város Önkormányzata 2015-ben sikeresen zárta a „Kiemelt turisztikai attrakciók és szolgáltatások fejlesztése (ÉMOP-2.1.1./F-14-2014-0001)” című projektet, amelynek keretében egy új turisztikai szolgáltatás helyszínét és eszközállományát alapozta meg.

2016 januárjában a képviselő-testület azzal bízta meg az önkormányzati tulajdonú INNOVO-Patak kft-t, hogy a Kossuth u. 50. szám alatt felújított épületben a beszerzett eszközök felhasználásával egy aktív turisztikai szolgáltató létesítményt hozzon létre és üzemeltessen.

A Zöldút Turisztikai Központ által nyújtott szolgáltatások⁵⁴:***Kerékpárkölcsonzés***

Túrázóként tudjuk, milyen kényelmetlen magunkkal cipelni azt a sok mindent, ami egy igazi túrához elengedhetetlen. Ilyen például a kerékpár. A ZÖLDÚT kerékpárkölcsonzó ezt a terhet leveszi a válláról. 25 db hagyományos kerékpárt kínálnak az érdeklődők számára, ami a mindennapos városi közlekedésre is tökéletesen ideális megoldás! (Előre egyeztetés esetén, akár több kerékpárt is tudnak biztosítani!). Sportos csoportoknak, osztálykirándulásra, csapatépítő tréningre, de családi hétvégékhez is ideális közlekedési eszköz egy jó kerékpár! A bérelt kerékpárokhoz kerékpáros sisakot, láthatósági mellényt és kerékpárzárakat is tudnak biztosítani!

Sárkányhajó, kajak-kenu kölcsönzés

Sárospatakat a Bodrog folyó szeli át, ami Magyarország leglassabb folyója. Nagyon kedvező ez az idelátogatóknak, akik szeretnek a természetes vízen eltölteni egy, akár több órát! Csapatépítést, osztálykirándulást, baráti összejövetelt felejthetlenné lehet tenni, ha együtt evez a csapat a vízen!

1. ábra: Sárkányhajózás a Bodrogon

fotó: <https://sarospatak.hu/2018/05/27/otodik-alkalommal-repultek-sarkanyok-a-bodrogon/>

3 sárkányhajót tudnak biztosítani az érdeklődőknek, teljes menetfelszereléssel és kormányossal is szolgálnak. A hajók 10 +1 +1 személyesek, azaz maximum 10 evezős (lehet kevesebb is) +1 dobos (aki adja az ütemet) +1 kormányos (aki a helyes irányba vezet).

Elektromos városnéző autó bérlés

Amennyiben szeretné Sárospatak nevezetességeit egy hangulatos úton megcsodálva körbejárni, ahol a központ életvidám túra (és egyben jármű) vezetői segítenek felejthetlenné tenni az utazást, akkor utazzon velünk! Tekintse meg Sárospatak nevezetességeit elektromos autóinkon!

Nincs fáradtság, nincs környezetszennyezés, ami van: ÉLMÉNY, LÁTVÁNYOSSÁG!

Ajánlott túrák: városnéző körutak, pincetúra: Hercegekút Kálvária, Hercegekút Gombos-hegyi Pincesor, továbbá egyedi utak

Az ElectroAuto Kft által (<http://electroauto.hu/hu>) Magyarországon gyártott 4 és 6 személyes autók, valamint a hozzájuk kapcsolható személyszállító utánfutók. A szállítható személyek

⁵⁴ <http://zoldutazas.com/>

száma összesen: 1-25 fő (felnőtt). Gyermekcsoportok esetén a szállítható személyek száma a gyermekek életkorától függ, akár 30-35 fő is lehet! Az elektromos autókkal történő utazás kizárólag a központ gyakorlott gépkocsivezetői által vezetett járművekkel lehetséges!

Terepautó bérlés

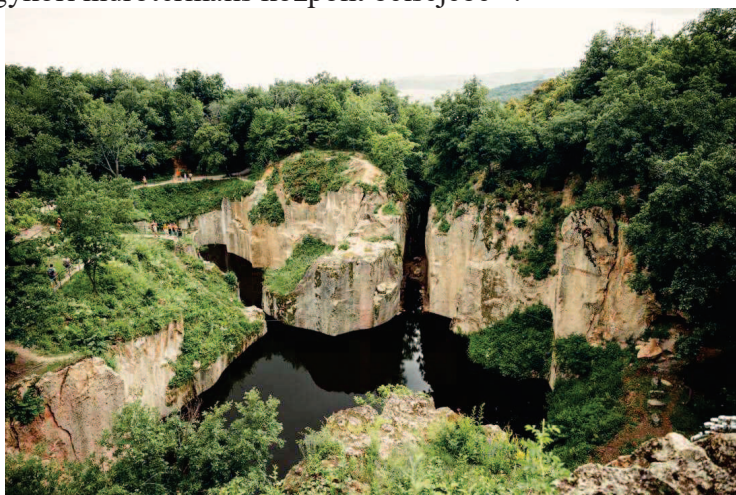
Sárospatak a Zempléni-hegység lábánál fekszik, északról hegyek veszik körül, délről a Bodrog folyó és annak ártere öleli át. Ajánlott tereptúráik mindkét irányba elviszik az utasokat, de mód van egyedi tereptúra útvonalak bejárására is. Az egyedi utak tervezését előzetes egyeztetések után vállalják, hiszen minden esetben be kell tartani a terepen történő közlekedés törvényi szabályait (erdei utak, árterek, természetvédelmi területek, stb.)

Terepjárművek: 4 db 4 személyes John DeereGator XUV 855d 4X4 terepjármű.

2. Megyer-Hegyi Tengersizem turisztikai fejlesztése

A több mint 300 m magas Megyer-hegy a várostól északra emelkedik, lejtőin szőlők díszlenek. A hegy kovásodott riolituffjában a XV. században nyitott, magas kőfalakkal övezett malomkőbánya ma csodálatos természeti képződmény, kedvelt látványosság, valamint geológiai feltárulás és kultúrtörténeti bemutatóhely is. A tengersizem hivatalosan is Magyarország legszebb természeti csodája, emberkéz formálta a középkor óta, de mára a hajdani malomkőbánya és a természet lenyűgözően harmonikus egységet alkot.

Az egyedülálló látványosság természetvédelmi terület, ahová a Malomkő tanösvény piros túraút-jelzéssel vezet Sárospatak belvárosától. Az erdőben a jelek jól kivehetőek, azonban a terep elég meredek, de érdemes nekivágni, hisz korlátok teszik biztonságossá azoknak, akik felülről – a hajdani bánya pereméről – is szeretnék bepillantani a vízzel kitöltött katlanba. Az ösvények hossza körülbelül 1 km. A védetté nyilvánítás célja az országban egyedi előfordulása, volt malomkőbánya nagy jelentőségű bányatörténeti és földtani, valamint a bányászkodás befejezése óta kialakult botanikai és zoológiai értékeinek megőrzése. A csapadékvíz felgyülemelésével kialakult tengersizem sajátos botanikai, zoológiai és földtani értékeivel egyedülálló jelentőségű terület. Földtanilag a Tokaj-hegységre jellemző miocén vulkáni utóműködés nagyszerű szemléltetője, ahol a bányafeltárás következtében bepillantathatunk az egykori hidrotermális központ belsejébe⁵⁵.

2. ábra: A Megyer-hegyi Tengersizem
fotó: <https://tengersizeminfo.hu/project/tengersizem/>

⁵⁵ <https://sarospatak.kornyeke.hu/megyer-hegyi-tengersizem-az-oroszag-egyik-legszebb-termeszeti-csodaja>

A Terület-és Településfejlesztési Operatív Program keretében a Társadalmi és környezeti szempontból fenntartható turizmusfejlesztés alfejezetben az egyre inkább látogatott Megyer-Hegyi Tengerszem turisztikai fejlesztésére 2017-ben 388.730.839 forint⁵⁶ támogatást nyert el a város önkormányzata. A programban a Tengerszemhez vezető út kialakítása, komfortos parkolók, egy kisebb erdei kalandpálya valamint egy via ferrata pálya megépítése, kialakítása valósult meg az INNOVO-Patak kft gesztorságával a Zöldút Turisztikai Központ üzemeltetésében.

A tengerszem a gyalogosok és kerékpárosok számára térköves úton, a gépkocsik részére pedig tömörített, burkolat nélküli kőterítéses úton közelíthető meg a parkolóval kialakított Ciróka pihenőig, innen gyalogos ösvényen juthatunk fel a tengerszemhez.

3. ábra: A Ciróka pihenőpark tájbaillő épülete

fotó: <https://tengerszeminfo.hu/utvonalak/>

A Megyer-hegy tetején került kialakításra a természetvédelmi szempontokat figyelembe vevő 18 méter magas kilátó, melyből megcsodálhatjuk a 360 fokos panorámát a Zempléni-hegység hegyeire, erdeire, a Keleti-Kárpátokra, valamint a Bodrogközre.

4. ábra: Megyer-hegyi kilátó – Sárospatak (fotó: Vincze Gábor / PURE Design Team)

forrás: <https://funzine.hu/2021/03/12/utazas/magyarorszag-legszebb-helyei-15-csodalatos-kilato-ahonnan-pazar-panoramaban-gyonYorkodhetunk/>

⁵⁶ <http://sarospatak.hu/2017/06/02/hat-program-masfel-milliardos-osszeggel-segiti-sarospatak-fejlodeset/>

2020 júliusától üzemel Sárospatak Tengersizem speciális attrakciója, a via ferrata. A „via ferrata” olasz elnevezéséből fordított „vasalt út” olyan hegyi kalandot takar, amely biztonságosan nyújt komoly adrenalinlöketet akár kezdő mászók számára is a függőleges sziklafalakon. A sziklába telepített kapaszkodókon, lépéseken, kábeleken, olykor a szikla peremeken való haladáshoz ugyanis nem szükséges előképzettség, csak megfelelő állóképesség és némi fizikai erő.

5. ábra: A via ferrata pálya a tengersizem sziklafalain

fotó: <https://aktivmagyarorszag.hu/megyer-hegyi-tengersizem-es-hercegkut-gyalogos-kortura/>

A pálya egyediségét az adja, hogy a pályák részben a víz felett futnak. Itt a kalandvágyók különleges felszerelés segítségével teljes biztonságban érezhetik magukat a magasban a vasakba és a kötelekbe kapaszkodva. A különböző nehézségű pályákon való eligazodást szakképzett vezetők és jelzések segítik, az először mászóknak alapos felkészítést tartanak a helyes és biztonságos technikáról és számukra túravezetés is kötelező! A via ferrata használata ingyenes, de mászófelszereléshez kötött, ez a helyszínen is bérelhető, alkalmanként 3000 forintért. A vállalkozó szellemű túrázókat sisak, beülő és speciális karabinerek, valamint zuhanásgátló felszerelés óvja meg a balesetektől⁵⁷.

A tengersizem meglátogatásakor kipróbálhatjuk az örlőműhelyben a kézi hajtású malmot, amely betekintést ad a gabonaszemek malomkövek közötti darálásába, lisztté őrlésébe:

6. ábra: Kézi hajtású malomköves örlők az örlőműhelyben

fotó: <https://tengersizeminfo.hu/wp-content/uploads/2020/07/orlomuhely-1.jpg>

⁵⁷ <https://tengersizeminfo.hu/kapaszkodjatok-megnyitott-a-via-ferrata/>

A Tengersizem nem csupán gyalogosan, hanem kerékpárral és tereputóval is elérhető. A kerékpárút a Botkő parkerdőn keresztül, a szőlők alatt megépült makadámút mellett, önálló nyomvonalon halad a Megyer-hegy nyugati oldaláig mellette autós közlekedésre kialakított aszfalt-illetve tömörített kövesút. Az ide érkező látogatóknak lehetőségük van biciklit és tereputót is bérelni (sofőrrel) a Zöldút Turisztikai Központon keresztül.

A Ciróka pihenőt és a Tengersizemet megközelítő kiépített út elején az un. Botkői Parkerdőben az Északerdő Zrt. által kialakítás alatt van egy parkoló és pihenőhely, amely szintén az arra látogatók, kirándulók természetbeni rekreációját szolgálja.

3. Vízi élményútvonal megvalósítása a Bodrog és eredetfolyói mentén

Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság és a szlovákiai Abara Község Önkormányzata sikeres pályázatot nyújtott be az Interreg V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program keretében kiírt felhívásra, mely felhívás a határtérség vonzerejének fokozása érdekében, a közös természeti és kulturális értékeken alapuló minőségi turizmusfejlesztés céljából került meghirdetésre. A „Vízi élményútvonal megvalósítása a Bodrog és eredetfolyói mentén (Creation of a water amusement trail on the river Bodrog and its tributaries)” című (SKHU/1601/1.1/038) projekt 2,612 millió euro vissza nem térítendő támogatásban részesült⁵⁸.

A Bodrogon és eredetfolyóin eddig is volt víziturizmus, elsősorban az országhatár és Tokaj közötti 48 km-es folyószakaszon, valamint a Bodrogzug csatornáin évente mintegy 14-15 ezer víziturista csodálta meg ezt a természeti értékekben bővelkedő tájat. Szlovákia területén található öt eredetfolyó közül a Laborc és a Latorca alkalmas kishajóforgalom biztonságos bonyolítására. A Bodrog, mint természetes zöld folyosó köti össze a Ramsari Egyezmény által óvott két madárvonuló területet, a határ szlovákiai oldalán található Laborc folyó menti, valamint a határ magyar oldalán található Bodrogzugi területet. A természeti értékek sokasága többnapos aktív kikapcsolódás élményének lehetőségét hordozza.

A 2017-2019 között megvalósult közös, magyar-szlovák projekt egy szelíd turizmusra épülő komplex ökológiai orientációjú attrakciócsomag kifejlesztését és a kapcsolódó infrastruktúra kiépítését célozta meg a Tokaj és Abara közötti, határon átnyúló, 80 km-es szakaszon a Bodrog és eredetfolyói mentén, melynek egyes kínálati elemei kiegészítik egymást és kapcsolódnak a közeli turisztikai látnivalókhoz is (pl. Tokaji Borvidék, Zemplén, várak stb.).

A projekt főbb tevékenységei, fejlesztési elemei:

- A bodrogzugi csatornák vízszállító képességének visszaállítása, rekonstrukciója, vízi kikötő pontok létesítése, csónakok, hajók beszerzése, regisztrációs informatikai felület és mobil applikáció,
- Sárospatakon oktató- és látogatóközpont, komplex természetvédelmi interaktív foglalkoztató kiállítás kialakítása,
- 4 helyen információs-bemutató központ kialakítása,
- A vízi útvonalhoz kapcsolódó kiegészítő turisztikai attrakciók fejlesztése: madármegfigyelő/fotós pontok, tanösvény; halászati bemutató program, méhesház,
- Lovas- és kerékpáros túraútvonalak kialakítása,

⁵⁸ <http://www.vyletrodoubodrog.sk/--110-115-vizi-elmanyutvonal-megvalositasa-a-bodrog-es-eredetfolyoi-menten---skhu160111038---sajtokozlemen>

- Fenntartást szolgáló eszközbeszerzések és a helyi kiszolgáló humán erőforrás képzése,
- Az evezőssportokat népszerűsítő mentorprogram megvalósítása.

A projekt eredményeként a szelíd vízi sportokat választók részére a bodrogzugi vízi útvonalakat jelentős mértékben és az eddiginél hosszabb szakaszon járhatóbbá tették a csatornák tisztításával, vízi átemelő és kikötő pontok létesítésével. A projektben több, mint 3,5 km-en került sor kotrási munkálatokra, 12 db vízi átemelőpont került kialakításra a Bodrogzugban, valamint 4 db minősített kikötőpontot hoztak létre a Bodrog folyó magyarországi szakaszán, további 4 db-ot pedig a szlovák oldalon lévő Laborc folyón és a Bodrog szlovák szakaszán. Ez utóbbi létesítmények illeszkednek a Magyar Kajak-Kenu Szövetség által fejlesztett országos folyóvízi kikötőpont-hálózatba is.

A Sárospatak belvárosában a Pavletits-házként ismert épületben kialakított oktató- és látogatóközpontban egy komplex természetvédelmi interaktív foglalkoztató kiállítás várja előzetes bejelentkezés után az ide látogatókat. A kiállított tárgyak, interaktív elemek és különféle digitális eszközök a tájegység turisztikai és természeti látnivalóit is bemutatják.

7. ábra: A vízi élményútvonal látogatóközpontjának átadása Sárospatakon

forrás: <https://sarospatak.hu/2019/10/08/sarospataki-kozponttal-valosult-meg-egy-bodrogot-es-a-hatarterseget-erinto-termeszeti-es-kulturalis-palyazat/>

Kerékpáros és lovas túraútvonalakat alakítottak ki magyar oldalon több, mint 32 km-en, szlovák oldalon pedig 12 km-en. Az útvonalakon összesen 14 db madármegfigyelő torony, 10 db esőbeálló és lovas pihenőhely, rönkasztalok és rönkpadok, több mint 20 tűzrakóhely, és közel 100 db tájékoztató és útbaigazító tábla színesíti az élményt, melyet ez a csodálatos természeti értékekkel rendelkező térség nyújt a látogatóknak.

A területen barangolva az ide látogatók 4 újonnan kialakított információs-bemutató központokban további élményekre tehetünk szert:

A zalkodi vízibázison kisebb halászi kiállítást rendeztek be aktív halászati bemutatóval kiegészítve, melynek célja, hogy a Bodrogek egyik legősibb és legnagyobb hagyománnyal rendelkező mesterségét, a halászatot testközelből mutassa be az ide látogatóknak. A Zalkodon felújított, Zsaró-ér partján levő épület továbbá az idelátogató vizitőrúzóknak számára táborhelyet (jurták, tűzrakóhelyek, kültéri játékok), továbbá tisztálkodási és mosdóhelyiséget biztosít. A Bodrogek területe honfoglalásunktól a XIX. század végéig megőrizte a honfoglaláskori

életformát, a természeti értékeket, a gazdag természeti erőforrásokhoz illeszkedő hagyományos mesterségeket, köztük a halászatot és méhészetet is.

A szlovákiai Abarán (Oborin) található új tájház szintén a településen hagyományosnak számító halászatot mutatja be, továbbá kiinduló pontként funkcionál a projekt keretében kialakított rövid és hosszú tanösvények látogatói számára.

A Bodrog folyó partján, Szegiben kialakított méhészeti kiállítás és terápiás szolgáltatóház a méhészet ősi mesterségének bemutatásán túl a méhek munkájának gyógyító hatását is szolgáltatja. A kiállítás célja főleg az iskolás korosztály körében a méhészettel kapcsolatos ismeretek terjesztése, a méhekkel szemben táplált előítéletek eloszlatása és nem utolsósorban a természetes körülmények között termelt egészséges hazai méz népszerűsítése. A légzésszervi megbetegedések és allergia egyik természetes gyógymódja a kaptárlevegős terápia alkalmazása, amelyre ez a látogatóközpont nyújt lehetőséget.

A Sátoraljaújhelyhez közeli Long-erdei tájház kikötőpontja a vízi-, kerékpáros- lovastúra útvonalaknak, valamint terepi foglalkoztatási lehetőséget is biztosít az ide látogató iskolás korosztálynak. Az Long-erdő Természetvédelmi Területen, a Bodrog folyótól 100 méterre található tájház kiindulópontja lehet különböző (kerékpáros, lovas, gyalogos) szervezett túráknak.

A projekt komplexitása abban is megnyilvánul, hogy több turisztikai szolgáltató partner is bevonásra került a beszerzett eszközök, úgymint kerékpárok, csónakok és hajók, továbbá a felújított ingatlanok működtetésére. A bodrogzugi túrákról és a térség turisztikai és természeti értékeiről az érdeklődők hasznos információkat szerezhetnek magyar, szlovák és angol nyelven is a projekt keretében teljesen megújult internetes felületen, a www.bodrogzug.hu oldalon.

4. “A Bodrog varázsa” – Hálózatos vízi turizmus fejlesztés a Bodrog partján

Sárospatak évtizedek óta igyekszik kihasználni a Bodrog kínálta lehetőségeket mint a turisták, mind a lakosság számára. Amíg a folyó tisztasága fürdésre is alkalmassá tette, kibójázott szabadstrand működött a várral szemközti oldalon. Régóta működik a híd lábánál az un. lábasház, ebben vízesblokkot alakítottak ki, s nyáron elsősorban a fiatalság hétfégi szabadtéri szórakozóhelyeként funkcionál.

8. ábra: A sárospataki kikötő és a lábasház

A város önkormányzata saját fejlesztésével, illetve egy pályázatnak köszönhetően 2015-ben a Bodrogon vízi újdonságokat alakított ki, s 3 db sárkányhajót vásárolt. A mintegy 16 millió forint összértékű fejlesztésnek köszönhetően a városban élők, az ide látogató turisták egyedi élményekkel gazdagodhatnak a vízi színpadnak, kishajó kikötőnek, illetve sólyázó helynek köszönhetően⁵⁹.

Az Arad utca végén került kialakításra a sólyázó a hozzá vezető kövesúttal, a kishajó kikötő stégje, valamint egy, a folyón mozgatható, úszó vízi színpad. Ezeknek köszönhetően Sárospatak a vízi idegenforgalom szempontjából megerősítette és kibővítette a Bodrog adta lehetőségeket.

Az úszó kikötői ponton szerkezet 350kg/m² teherbírással rendelkezik. Különlegessége hogy be van horpasztva az alja, így m²-ként négy vákuumponttal „kapaszkodik” a víz felszínéhez, így teljesen stabillá vált. Sokrétű felhasználási formája van, színpadtól kezdve a sportlétesítményekig, szüségidaktól a kikötőstégekig stb.

Sárospatak Város Önkormányzata legutóbb egy TOP pályázati forrásból “A Bodrog varázsa” – Hálózatos vízi turizmus fejlesztés a Bodrog partján nevű programból fejlesztette a Bodrog kínálta lehetőségeket, hiszen a folyó adottságai még korántsem kihasználtak, komoly turisztikai potenciált jelentenek. Az együttműködéses projektben Felsőberekkel, Bodrogolaszival, Olaszliszkával és Szegivel összesen 151.515.000 forint értékben végeztek fejlesztéseket lapátos minősítési rendszerrel, táblarendszerrel kiegészítve.

A városban a Zöldút Turisztikai Központ üzemeltetésében vízi turisztikai bázist alakítottak ki: kajak-kenu hajópark, 2 db hajószállító utánfutó, gumicsónak, csónakház tároló, melyekkel nagy lépést tettek, hogy a várost kettészelő folyó adottságait sikeresen tudjuk használni. Sárospatak és a Bodrog folyó külön-külön is értékesek, de együtt igazán vonzó látnivalót kínálnak a turistáknak, a folyó turisztikai célú hasznosítása mellett a másik fontos feladat a folyó tisztaságának fenntartása.

5. Nyaralóhajózás kikötési és biztonsági feltételeinek megteremtése a Bodrogon

A nyaralóhajó turizmus már 50 éves múltra tekint vissza. A vízi turistákat minden térségben kikötési és megállási lehetőséggel várják a vízparti települések, látnivalók, éttermek.

A nyugat-európai minták alapján 2020-ban Magyarországon is elindult a nyaralóhajós turizmust, amely mind a hazai, mind a külföldi turisták számára vonzó, izgalmas és természetközeli élményeket nyújt.

A nyaralóhajók vezetői engedély nélkül vezethető, lassú járású motoros lakóhajók. Lehetővé teszik, hogy az erre vállalkozók alkalmas és engedélyezett vízterületeken töltsék a nyaralásukat és megtapasztalják a belvízi hajózás élményét. A kifejezetten erre a felhasználásra készült, körben védett és biztonságos hajótest mindenki számára egyszerűen kezelhető. A nyaralóhajós szezon kora tavasztól késő őszig tarthat.

A nyaralóhajózás során naponta általában legfeljebb 4-5 óra a tényleges hajózás. A hajózáson kívül a vízi út környezetében egyéb aktív kikapcsolódási lehetőségek is illeszkednek a

⁵⁹ <https://sarospatak.hu/2015/06/15/megepult-az-uszo-vizi-szinpad-es-a-steg-a-bodrogon/>

programhoz: a környék bejárása kerékpárral, úszás-strandolás, kajakozás, horgászat, lovaglás, kirándulás mind fontos szerepet játszanak a szabadidő aktív, tartalmas eltöltésében⁶⁰.

A Bodrogon a nyaralóhajózás tavalyi elindulásával új szintre lépett a pataki turisztikai élet. Ez a program a világ minden pontján célzottan a tehetősebb turistákat célozza meg. Egy-egy nyaralóhajó bérlete a minőségi kikapcsolódást kedvelők számára igazi lehetőség, ez viszont azt is jelenti, hogy az érkező turisták, akik miután kikötöttek, Sárospatakon is szolgáltatásokat vesznek igénybe az itt kikötők, tartózkodók. Az éttermek, vendéglátóhelyek és természetesen a Patakot közismertté tevő egyházi, történelmi és épített értékek, múzeumok sokasága számíthat a külföldi turisták megjelenésére.

9. ábra: Nyaralóhajó a sárospataki mólónál

Sárospatakon 2020 májusában két helyen kezdték el telepíteni azt a stégrendszert, amely a hajók fogadását szolgálja. Hetven méteres bézs színű szakaszt építettek ki, szemben a Rákóczi várral. Itt nem csak zárt stég van, hanem az ideiglenes rendőrőrsnek is a helye, a közművesítésnek köszönhetően pedig ivóvizet és áramot is itt tudnak vételezni a nyaralóhajóval érkezők.

A stéghez, mólóhoz való belépésre az utazók, a hotelekhez hasonlóan kártyás beléptetőrendszer segítségével jogosultak, a vagyonbiztonságot térfigyelő kamera rendszer szolgálja. A másik mólót a bodroghalászi városrészben a magánkempingnél alakították ki.

A nyaralóhajózás üzemeltetője és a nyaralóhajók tulajdonosa a MAHART Magyar Hajózási Zrt, amelynek saját foglalási rendszere mellett francia partnere is folyamatosan hirdeti Kelet-Magyarországon, a Bodrogon és a Felső-Tiszán a hajózás lehetőségét. Az idei nyárra már jelentősebb foglaltsággal számolnak ugyanis tavaly a nyaralások foglalásának egy része az áprilisi-májusi időszakra szólt, a koronavírus miatt azonban ezeket a foglalásokat átfoglalták az érdeklődők. Ezzel együtt a várakozások szerint nagy népszerűsége lesz a Bodrognak a turisták körében⁶¹.

⁶⁰ <https://nyaralohajozas.hu/a-nyaralohajozas>

⁶¹ <https://sarospatak.hu/2020/06/01/startol-a-nyaralohajozas-a-bodrogon-es-a-felso-tiszan/>

6. Kerékpárosbarát fenntartható közlekedésfejlesztés

Kerékpárosbarát fenntartható közlekedésfejlesztés valósult meg Sárospatakon 499.748.800 Ft összegben⁶², amelyből a Herczeg utca teljes burkolatcseréjére került sor az alapoktól kezdve, és egy külön kerékpársávot is ki tudtak alakítani. A kerékpáros turizmusról, az EUROVELO 11A kerékpáros útvonal városi bevezető szakaszának kialakításáról a következő, aktív turizmus dolgozatban olvashatnak részleteket.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

A nyaralóhajókkal bejárható vízi út jellemzői Mahart Zrt kiadvány, 2020.

BALOG, Á, 1996: Ökoturizmus: álom és valóság. ÖKO VI. 1-2.: 25-35.

Fülep T (2003): Szelíd, öko- és természetjáró turizmus, az idegenvezetés és a túravezetés összekapcsolódása Pusztá 2003 A „Nimfea” Természetvédelmi Egyesület évkönyve

Gonda T.: A turisztikai termékfejlesztés elméleti alapjai PTE KPVK, Pécs, 2016.

<http://sarospatak.hu/2017/06/02/hat-program-masfel-milliardos-osszeggel-segiti-sarospatak-fejlodeset/>

<http://www.vyletlodoubodrog.sk/--110-115-vizi-elmanytvonal-megvalositasa-a-bodrog-es-eredetfolyoi-menten---skhu160111038---sajtokozlemeny>

<https://aktivmagyarorszag.hu/megyer-hegyi-tengerszem-es-hercegkut-gyalogos-kortura/>

<https://funzine.hu/2021/03/12/utazas/magyarorszag-legszebb-helyei-15-csodlatos-kilato-ahonnan-pazar-panoramaban-gyonyorkodhetunk/>

<https://pwsdesign.com/foto-blog/2009/06/kikoto-labashaz-sarospatak/>

<https://sarospatak.hu/2015/06/15/megepult-az-uszo-vizi-szinpad-es-a-steg-a-bodrogon/>

<https://sarospatak.hu/2018/05/27/otodik-alkalommal-repultek-sarkanyok-a-bodrogon/>

<https://sarospatak.hu/2020/06/01/startol-a-nyaralohajozas-a-bodrogon-es-a-felso-tiszan/>

<https://sarospatak.kornyeke.hu/megyer-hegyi-tengerszem-az-oroszag-egyik-legszebb-termeszeti-csodaja>

<https://tengerszeminfo.hu/project/tengerszem/>

Kiss R.-Hinek M. (2020): Az overtourism érzékelt társadalmi és kulturális aspektusai... M&M 2020/3. sz.

Nyaralóhajózás Magyarországon Mahart zrt kiadvány, 2020.

World Tourism Organization (UNWTO) (2019), “‘Overtourism’? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions. Executive Summary”, UNWTO, Madrid, Spain

Zöldút Turisztikai Központ <http://zoldutazas.com/>

⁶² <http://sarospatak.hu/2017/06/02/hat-program-masfel-milliardos-osszeggel-segiti-sarospatak-fejlodeset/>